
УДК 811.161.2'373.611'366

Оксана Кушлик

м. Дрогобич

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМАТИКА ВІДПЕРСОНАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті досліджено словотвірну парадигматику відперсональних дієслів. На основі загальнограматичних значень буттєвості, дії, відношення та стану виокремлено чотири структурно-семантичні типи таких дієслів, встановлено типові для них словотвірні парадигми, схарактеризовано їхню структуру та наповнення зон, визначено континуум словотвірних значень віддієслівних дериватів та набір словотворчих засобів для їх реалізації.

Ключові слова: словотвірна парадигма, словотвірна зона, словотвірне значення, словотворчий формант, відперсональне дієслово, структурно-семантичний тип, дериват.

У сучасній українській дериватології в межах основоцентричного підходу до вивчення словотвірних процесів активно розгортаються дослідження дериваційної спроможності різних лексико-граматичних класів та лексико-семантичних груп слів, що сприяє з'ясуванню їхньої ролі в словотвірних процесах, передбачуваності формування дериватів з певними словотвірними значеннями та визначенню інвентарю словотворчих засобів для їх експлікації. На засадах цього підходу встановлено дериваційний потенціал прикметників [11], іменників [1; 2; 3; 23] та деяких лексико-семантичних груп переважно непохідних дієслів [12; 27].

У новітніх наукових розвідках предметом дослідження стала також дериваційна спроможність похідних дієслів сучасної української мови. Зокрема, виконано студії на матеріалі різних структурно-семантичних типів від-

© О.П. КУШЛИК, 2014

прикметникових (інхоативних, есивних та каузативних) [19; 20; 21; 44] і відзвуконаслідувальних (бестіальних, гомональних та предметних) дієслів [17; 18]. Проте цей цикл студій був би неповним без дослідження дериваційного потенціалу відіменникових (відсубстантивних) дієслівних основ. З огляду на, по-перше, центральність дієслівного та іменникового класів слів, а по-друге, на їхню полярність і водночас функційну єдність [3: 136] обстеження цього матеріалу є актуальним насамперед для віддієслівного словотвору та важливим для розуміння й передбачуваності словотвірної поведінки всіх «учасників» дериваційного процесу.

Тривалий час увагу дослідників було зосереджено переважно на з'ясуванні способів та засобів творення відіменних дієслів [9; 40; 41], критеріїв установлення іменного походження дієслівних основ [34], історії становлення словотворчих засобів від староукраїнської мови XIV—XVIII ст. до сучасної української літературної мови та семантичних і формальних особливостей поєднання їх з іменними основами [38; 39], проблем множинності словотвірної похідності відіменникових дієслів [8: 306—313; 32], морфологічних особливостей у системі відіменникового словотвору [33] та в системі відсубстантивних дієслів іншомовного походження [14], словотвірної семантики відсубстантивних дієслів, різноманітних семантичних зрушень під час взаємодії твірного та похідного слова, типології словотвірних значень [22], когнітивно-ономасіологічного підґрунтя українських відіменникових дієслів [16; 43] та інших проблем.

Низку наукових праць присвячено аналізу особливостей формальної структури відсубстантивних дієслів та їхньої семантики в порівняльному аспекті: або на матеріалі кількох слов'янських мов [5], або іноземної та української [31], або однієї іноземної мови [24; 7].

Мета пропонованої статті — встановити словотвірний потенціал відперсональних дієслів сучасної української мови, тобто відсубстантивних дієслів, мотивованих іменниками на позначення осіб.

Вибір відперсональних дієслів зумовлений тим, що вони становлять одну з найбільших і найрізноманітніших щодо словотвірної семантики групу відсубстантивних дієслів. Вони передають дію або стан, пов'язані певною мірою з особою (персоною), і постають за допомогою суфіксального, префіксально-постфіксального та суфіксально-постфіксального різновидів морфологічного способу творення. Їхні словотвірні значення детерміновані семантикою похідного слова, загального значення словотворчого засобу, значеннями граматичних категорій перехідності / неперехідності, виду та стану. З огляду на різне співвідношення цих чинників відперсональні дієслова формують чотири структурно-семантичні типи зі значеннями буттєвості, дії, відношення та стану. Вони виявляють дериваційну специфіку, уживаючись у ролі вершинного дієслова словотвірної парадигми.

Перший із них, виражаючи загальне значення буттєвості, об'єднує відперсональні дієслова, у семантиці яких тісно взаємодіють двоє

значень — «особистісне» й «фахове»: перше увиразнює буттєвість особи за фахом, друге вказує на дію особи, спрямовану на досягнення результату, що становить сутність цього факту [13: 63]. У складі цього типу є три підтипи зі словотвірними значеннями «бути тим, хто названий твірним іменником», «виконувати дію, властиву названій твірним іменником особі», «поводитися так, як характерно для названої твірним іменником особи».

Дієслова першого структурно-семантичного типу мотивуються суфіксальними іменниками (більше віддієслівного, менше — відіменникового походження [3: 92–93]) із суфіксами **-ач**, **-ник**, **-ар** зі значенням суб'єкта дії. Вони постали здебільшого за допомогою давніх суфіксів **-ува-** / **-юва-** та **-и**, що впродовж історичного розвитку по-різному виявляли свою словотвірну активність [39: 25–26, 105–108]. Продуктивнішим є суфікс **-ува-** / **-юва-**, який, транспонуючи семантику дієслова, на сьогодні виконує роль єдиного засобу творення дієслівних форм, до того ж як від українських, так і іншомовних основ [36: 7; 39: 108]. Таку продуктивність мовознавці пояснюють тим, що назви осіб «на відміну від назв конкретних предметів певною мірою пристосовані до предикуювання, до класифікаційної функції, що й виявляється на рівні похідного дієслова» [42: 89]. Сформовані за допомогою суфікса **-ува-** / **-юва-** дієслова зберігають виразні дериваційні зв'язки з твірними іменниковими основами, що засвідчує цілісне входження до їхнього складу таких основ, пор.: *(ліка-ар)-юва-ти*, *(ліс-н-ик)-ува-ти*, *(сад-ів-ник)-ува-ти* тощо. Крім того, високій продуктивності творення дієслів сприяла стилістична нейтральність цього форманта [15: 118–119].

Дещо меншу за обсягом групу в складі першого структурно-семантичного типу становлять відперсональні дієслова із суфіксом **-и-**. Деякі з них мають словотвірні дублети серед дієслів із суфіксом **-ува-** / **-юва-**, пор.: *вівчарювати* / *вівчарити*, *гончарювати* / *гончарити*, *скотарювати* / *скотарити*, *слюсарювати* / *слюсарити*, *стельмахувати* / *стельмашити*, *фурманувати* / *фурманити*, *чабанувати* / *чабанити*; *князювати* / *княжити*, *батракувати* / *батрачити*, *жебракувати* / *жебрачити*, *злидарювати* / *злидарити*, *шоферувати* / *шоферити*.

Експлікуючи спільне словотвірне значення, відперсональні дієслова із суфіксами **-ува-** / **-юва-** та **-и-** формують кілька підгруп, які розмежовують залежно від розрізнення осіб за:

— спеціальністю, фахом, видом заняття, пор.: *бортникувати*, *бондарювати*, *вівчарювати*, *візникувати*, *вчителювати*, *гарбарювати*, *гончарювати*, *городникувати*, *грабарювати*, *дігтярувати*, *ковалювати*, *косарювати*, *кравцювати*, *кухарювати*, *кушнірувати*, *лимарювати*, *лікарювати*, *лісникувати*, *лоцманувати*, *малярювати*, *мельникувати*, *мірошникувати*, *паламарювати*, *пасічникувати*, *пастухувати*, *пекарювати*, *пілотувати*, *поштарювати*, *скотарювати*, *слюсарювати*, *смолярювати*, *стельмахувати*, *столярювати*, *теслювати*, *теслярювати*, *токарювати*, *учителювати*, *фельдшерувати*, *фурманувати*, *чабанувати*, *чинбарювати*; *вівчарити*, *гон-*

чарити, кашоварити, кочегарити, куховарити, пастушити, рибалити, секретарити, скотарити, слюсарити, сталеварити, стельмашити, хліборобити, чабанити, чинбарити, шоферити та ін., напр.: — Збираємо квіти, плоди, тчемо із квітів і трав собі одяг. Бондарюємо, пасічникуємо, вишиваємо, малюємо, гончарюємо, складаємо й розучуємо нові пісні (К. Мотрич); Улітку ми лоцмануємо, а зараз, коли човни не плавають по Дніпру, сидимо над ополонками, рибалимо (М. Сиротюк);

— адміністративно-управлінськими посадами, пор.: ватажкувати, володарювати, гетьманувати, головувати, господарювати, газдувати, десятникувати, директорувати, князювати, начальникувати, отаманувати, ректорувати, сотникувати, старшинувати, царювати; верховодити, владичити, воевودити, княжити, сторожити тощо, напр.: ... Жмайло сказав, що той [Михайло Дорошенко] не годен далі гетьманувати (К. Басенко); В цього на плечах цілий район, він начальникує над усіма начальниками! (М. Вінграновський); Гайдамацький заводій Касян уже нібито сотникує (М. Сиротюк); На великокняжому ж столі [Борис] посадив молодшого сина Симеона. І княжив вісімнадцятилітній Симеон (І. Білик);

— соціальним станом, пор.: батракувати, бурлакувати, жебракувати, жовнірувати, злидарювати, козакувати, наймитувати, наймичкувати, опишуквати, слугувати, старцювати, челядникувати; біднячити, бурлачити, гайдамачити, жебрачити, злидарити, партизанити тощо, напр.: — А Залізник?.. Чи відомо, де він жив?.. У кого і де батракував? (Ю. Мушкетик); ...Степан облюбував її [полонину] ще тоді, коли наймитував у Андросюків (К. Мотрич); Батько партизанів. Додому він навідувався раз на місяць (Г. Мацерук);

— різними типами відношень і зв'язків з довкіллям, пор.: вдовувати, діувати, кумувати, молодикувати, молодцювати, парубкувати, подругувати, приятелювати, свашкувати, свідкувати, сусідувати, товаришувати; парубочити, сусідити та ін., напр.: — Десь там наш Вірко парубкувати почав, приглянеш за ним (О. Лупій); — Вже скільки літ з вашим хутором сусідуємо (В. Дрозд); З другого боку, на найближчій горбі, сусідив Юра. Про нього люди казали, що він богує [чаклує] (М. Коцюбинський);

— зовнішніми чи внутрішніми ознаками (характеристиками), пор.: блазнювати, глитаювати, гультяювати, звідникувати, ледарювати, фіглярувати, шахраювати; баламутити, відьмити, дивачити, злодіячити, пиячити, фіглярити, хижачити, хуліганити тощо, напр.: — Не блазнюй! — замахнувся на Луку величезним своїм кулаком бородатий. — Покайся перед нею, нашою владичицею (П. Угляренко); Стара, тасуючи карти, безсоромно шахраювала, тільки б обіграти господаря (В. Дрозд); Дід пиячив і пізно приходив (або і не приходив зовсім) додому, а баба поїдом їла його день у день (О. Луцишина).

Проте така широка лексико-семантична диференціація іменників на позначення осіб не вплинула на дериваційну спроможність похідних

від них дієслів із суфіксами **-ува-** / **-юва-**, **-и-**, тому їхні словотвірні парадигми аналізуємо разом. Певну відмінність у словотвірній поведінці таких вершинних дієслів спричинює словотворчий суфікс, що зумовило аналіз матеріалу з опертям на словотвірні типи. Крім словотворчого засобу, важливими чинниками, що знижують словотвірні потенції відперсональних дієслів, є, з одного боку, належність їх до абсолютних (автосемантичних) мовних одиниць, а з другого — здатність виражати неграничний характер позначуваних ними дій чи станів.

Типову словотвірну парадигму відперсональних дієслів із суфіксом **-ува-** / **-юва-** представляє парадигма з двома зонами — субстантивною та вербальною. Їхню субстантивну зону репрезентовано девербативами на позначення опредметненої дії із суфіксом **-ни-** / **-єни-**, основне призначення якого — виконувати транспозиційну функцію. Вони послідовно утворюються майже від усіх дієслів названих вище підгруп, пор.: — *бондарювання, бортникування, вівчарювання, візникування, вчителювання, гончарювання, грабарювання, знахарювання, ковалювання, кравцювання, кухарювання, кушнірування, лимарювання, лікарювання, лоцманування, мельникування, мірошникування, паламарювання, пасічникування, пастухування, пілотування, пекарювання, ремісникування, садівникування, секретарювання, склярювання, скотарювання, слюсарювання, стельмахування та ін.;*

— *ватажкування, владарювання, володарювання, гетьманування, головування, господарювання, газдування, десятникування, директорування, князювання, начальникування, царювання;*

— *бурлакування, гайдамакування, жебракування, злидарювання, козакування, наймитування, слугування, старцювання, челядникування;*

— *вдовування, дівування, кумування, молодиккування, парубкування, приятелювання; блазнювання, гультювання, ледарювання, фіглярювання, шахраювання та ін., напр.: Першого разу вона [Марія] продасть свої коштовності, щоб можна було прожити, навчитися простій роботи, і зароблятиме на хліб учителюванням (В. Шевчук); За всі роки царювання він [Дарій] не пам'ятає такого року, щоб вдалося тихо і спокійно посидіти на троні (В. Чемерис); ...а собі [Білокобилка] поклав: вирвуться з вогняного кола, вернеться він на Січ і на тому скінчиться бурлакування (Ю. Мушкетик); То був Григорко Голубий, приятель Яреми Півторана ще з часів парубкування (М. Івасюк); — Фотографія — це облуда, — різко сказав хлопець. — Блюзнірське шахраювання часу (Вал. Шевчук).*

Крім іменників зі словотвірним значенням «опредметнена дія», у словотвірних парадигмах деяких відперсональних дієслів, зокрема утворених від назв осіб за спеціальністю, фахом, видом заняття, є іменники зі словотвірною семантикою «місце, приміщення, пов'язане з дією, яку виконує названий твірний іменник», пор.: *бондарня, броварня, гарбарня, дігтярня, ковальня, крамарня, лимарня, лікарня, пекарня, смолярня, столярня, теслярня, напр.: Колія привезла Січинського в кам'яний мішок у Станіславі. Тут була столярня, і в'язень у тюрмі почав вчитися*

майструвати (С. Пушик). У мовознавчій практиці по-різному визначають словотвірну мотивацію цих іменників. На нашу думку, потрібно розмежувати дві групи іменників на позначення приміщення: ті, що не мають спільнокореневих дієслів (напр., *молочарня, кахлярня, зброярня* та ін.), і ті, що їх мають (напр., *бондарня, броварня, пекарня* та ін.). Другу групу іменників співвідносять або з іменниками на позначення діяча [6: 171; 37: 65; 35: 27; 42: 135], або з непохідними дієсловами [10: 131], що вможливує виділення в їхній структурі відповідно словотворчого суфікса **-н-** (пор.: *пекар-н-я* ← *пекар, лікар-н-я* ← *лікар, смоляр-н-я* ← *смоляр*), та **-арн-** (пор.: *пек-арн-я* ← *пекти, лік-арн-я* ← *лікувати, смол-ярн-я* — *смолити* та ін.); або з відсубстантивними дієсловами, що виражають словотвірне значення «бути тим, хто названий твірним іменником» [43: 8] (пор.: *бондар-н-я* ← *бондарювати; бровар-н-я* ← *броварювати* і т. д.). Такий підхід підтверджують і дані лексикографічних джерел, де всі іменники на позначення приміщення витлумачують через дію, виконувану в межах нього чи на його території.

Вербальна зона відперсональних дієслів першого структурно-семантичного типу із суфіксом **-ува-** / **-юва-** заповнена префіксальними і конфіксальними (префіксально-постфіксальними) дієсловами з темпоральними, квантитативними та результативними словотвірними значеннями. Темпоральну словотвірну семантику системно репрезентують дієслова з обмежувальним, або делімітативним, значенням, виразником якого є префікс **по-**, пор.: *побабувати, покрамарювати, полікарювати, помірошникувати, попасічникувати, попастухувати, посекретарювати, послюсарювати, потеслювати, потеслярувати, почабанувати, почередникувати, почумакувати; погаздувати, покнязювати, попанувати, посотникувати, постаршинувати, похазяйнувати, поцарювати, побурлакувати, покозакувати, понаймитувати, подівувати, помолодикувати, попарубкувати, поприятелювати, поледарювати, пошахраювати* тощо, напр.: *А сталося усе швидко й несподівано, що не вдалося навіть і подівувати, походити в наречених...* (Я. Гончарук). Нерідко делімітативне значення таких префіксальних дієслів посилюють часові конкретизатори, роль яких виконують іменники на позначення одиниць вимірювання часу (хвилина, година, день, ніч, доба, тиждень, місяць, рік тощо), прислівники (довго, немало, чимало), числівниково-іменникові сполуки [4: 237], напр.: — *Для нас і це буде добре... Трохи **покозакують** з нами, то й роздобудуть* [кілки, коси]. *Адже у конфедератів є зброя* (М. Глухенький); — ***Попарубкую** ще з рік, поки Медже ввійде до нашої саклі, — рішуче відрізав Ібрагім і вийшов на вулицю* (З. Тулуб).

Темпоральну пердуративну семантику, тобто ту, що вкладається в певні часові межі, виражають дієслова з префіксом **про-**: *проворогувати, провчителювати, прогетьманувати, прогончарювати, прошоферувати, проголовувати, прогосподарювати, пропанувати, пробурлакувати, пронаймитувати, продівувати* тощо. На противагу делімітативним, їх обов'язково супроводжують конкретизатори тривалості дії, напр.: *З батьком*

проворогували увесь вік (К. Мотрич); *Наступники Сагайдачного гетьмани Олєфір Голуб та Михайло Дорошенко, опинившись поміж двома козацькими станами, прогетьманували недовго* — всього по два роки (М. Вінграновський); ...він [міліцейський інспектор] *переконав лікарів дозволити батькові прошоферувати ще один рік* (Ю. Коваль).

Інші темпоральні словотвірні значення, зокрема починального (початкового) та завершального (фінального) етапу в розгортанні дії (стану), з огляду на неграничний характер дій, позначених вершинним дієсловом, представлені поодинокими префіксальними дієсловами. Наприклад, починальну семантику виражає префікс **за-** в девербативах *загосподарювати, закнязювати, захазяйнувати*, напр.: — *Побачимо, як ти захазяйнуєш. Гляди, й на решето не стягнешся...* (В. Дрозд). Значення завершення дії передають дієслова, утворені за допомогою префікса **від-/од-**: *відбабувати, відгетьманувати, відгосподарювати, відпанувати, відцарювати, відкозакувати*, напр.: *То буде кожному на ум, що пан Дорошенко ще гетьмануватиме, а Конашевич-Сагайдачний, земля йому пером, уже одгетьманував* (К. Басенко); *На сільській сходці Гордій Титаренко, що приїхав недавно з губернії, сказав, що настала вже влада бідних та що багачі своє відпанували* (Мирослав Ірчан).

Квантитативне словотвірне значення у вербальній зоні словотвірної парадигми відперсональних дієслів із суфіксом **-ува-/юва-** представляють префіксально-постфіксальні дієслова, що виражають ступінь вияву предикативної ознаки. Специфіка реалізації семантики цих девербативів полягає у, по-перше, здатності експлікувати відтінки значень (гранично-кількісні, підсилювально-інтенсивні, фінально-досяжні та надмірно-тривалі модифікації) [28: 78–80]), а по-друге, тісній поєднуваності квантитативності з ознакою результативності дії. Тому, очевидно, деякі мовознавці результативні модифікації розглядають серед власне фазових та кількісних (інтенсивно-результативних) значень родів дії [26; 28; 30].

Виразником гранично-кількісних модифікацій є конфікс **на- ... -ся**. Утворені за допомогою нього дієслова репрезентують гранично-кількісну оцінку (із відтінком інтенсивності) з погляду активності суб'єкта в реалізації дії чи стану, пор.: *набатракуватися, нагосподарюватися, напасічникуватися, надівуватися, накнязюватися, напарубкуватися, напануватися, нахазяйнуватися*, напр.: *Двірник ... промовив спокійно: — Я, паничику, вже досить набідився — не жаль мені вмирати, а ти ще не напанувався...* (М. Івасюк). Такі дієслова можуть поєднуватися в структурі речення з показниками інтенсивності вияву дії на зразок *вволю, вдосталь, всмак, до знемоги* тощо, напр.: *На такому клапті землі довго і всмак не накнязюєшся, і десь за два чи три покоління Корибути-Вишневецькі мали перетворитися у звичайну дрібну, галасливу і вічно голодну шляхту* (К. Басенко).

Конфікс **роз- ... -ся** формує словотвірний тип, у якому об'єднано дієслова, що, виражаючи кінцеву фазу поступового наростання дії, зо-

крема потурання тим чи тим примхам суб'єкта, передають негативний результат — досягнення найвищого ступеня реалізації її (т. зв. підсилювально-інтенсивний дієслівний рід), пор.: *роздівуватися, розпарубкуватися, розхазяйнуватися, розшахраюватися*, напр.: — *Ось ми пропишемо Федотові, як ти тут розпарубкувався та розволочився* (Г. Тютюнник); *Щось я вельми розхазяйнувався, наче вже я огнищанин чи домажарич, а не холоп* (І. Білик). Дериват *розхазяйнуватися*, крім цього, може виражати й нейтральну чи позитивну семантику — «обзавестися господарством; розбагатіти» (СУМ VIII: 848). Тоді синонімом до нього є девербатив *розгосподарюватися*, що експлікує лише позитивний результат, пор.: *Він довгенько був волосним старшиною.., купив попереду тридцять десятин землі, а потім розхазяйнувався і прикупив ще, сто двадцять десятин* (І. Нечуй-Левицький) і *Розташуємося, розгосподарюємося і зараз спровадимо до себе таточка* (І. Франко).

Фінально-досяжні модифікації в сучасній українській мові можуть мати два відтінки: кінцево-бажаний і кінцево-негативний [28: 79]. Засобом вираження в обох випадках слугує конфікс *до- ... -ся*. Він надає відперсональним дієсловом із суфіксом *-ува-/-юва-* лише значення негативного результату, до якого спричинилося тривале виконання дії, напр.: *додівуватися, допарубкуватися, догосподарюватися, домірошникуватися, допануватися, доледарюватися, допиячитися, достолярюватися, доучителюватися, дохазяйнуватися, дочумакуватися*, напр.: *Ото дохазяйнувалося село — навіть без хвершала осталося* (Я. Гончарук); — *Оце допарубкувались, що й дівчатка повтікали, — не втримався Панько* (М. Глухенький).

Позитивно забарвлену семантику передає дериват *загосподарюватися*, утворений за допомогою конфікса *за- ... -ся* від дієслова *господарювати*. Тривале виконання названої твірним дієсловом дії увінчується стабільним, бажаним результатом, напр.: *Чимало хат стояло ще пустими, бо людей вивезли після війни, хоч дехто повернувся і загосподарювався* (С. Семенюк).

Типову словотвірну парадигму відперсональних дієслів із суфіксом *-и-* формує вербальна зона. Її системно представляють деривати з темпоральним делімітативним значенням, виразником якого є префікс *по-*, пор.: *побабити, побурлачити, повічарити, погончарити, покняжити, покуховарити, попартизанити, попастушити, попиячити, порибалити, поверховодити* тощо, напр.: *З братом Микитою вони сходять на озеро, порибалять, покупаються, а потім зварять чудову юшку...* (Н. Рибак). Наведені делімітативні дієслова можуть поширюватися часовими конкретизаторами, напр.: *Тоді зайшов до вбиральні батько і розсудливо мовив: «Треба, сину, трохи попартизанити, буде тобі по війні слава...»* (В. Дрозд); *Однак його [Всеволода Ольговича] певні успіхи у політичній діяльності не призвели до створення міцної підтримки серед князів для його вірогідного спадкоємця Ігоря Ольговича, якому згодом вдалося покняжити у Києві лише тринадцять діб* (О. Головка).

У вербальній зоні словотвірних парадигм деяких дієслів є також префіксальні дієслова, що виражають інші види значень темпорального, а також значення квантитативного та результативного родів дієслівної дії. До темпорального належать дієслова зі значеннями: 1) початкової фази дії, яку визначає префікс **за-**, пор.: *запнячити*, напр.: [Скибка]: *Тоді Пуп звернув на себе мою увагу... Може, справді закохався, затаївся, запнячив?* (М. Куліш); 2) обмеженої тривалості (так звані пердуративні дієслова) дії, вираженої префіксом **про-**, пор.: *прорибалити*, *прокняжити*, напр.: *Прорибалив увесь день*; 3) завершального етапу дії, яка з огляду на позначення певних видів діяльності «не обов'язково є безперервною» [29: 70], пор.: *відрибалити*, напр.: *...він [Йогансен] вирішив для себе, що своє вже відрибалив, а як кому треба риби — хай інші рибалять* (Перекл. з норвез. І. Сабор).

У вербальній зоні словотвірних парадигм незначної кількості відперсональних дієслів із суфіксом **-и-** наявні префіксальні деривати з квантитативним значенням, які передають певний ступінь і тривалість вияву предикативної ознаки, зокрема недостатній, пор.: *піднячити* (напр.: *Пополудні Іван трохи вже піднячив* (Т. Малярчук); достатній (або гранично-кількісний), пор.: *напартизанитися* (напр.: *Життя з ним [Климом Журавчуком] не панькалося: встиг і напартизанитися, і навоюватися на фронті* (Б. Харчук); надмірний (або підсилювально-інтенсивний), пор.: *розпячитися* (напр.: *Чого-чого, а клопотів їй [Лукії Назарівні] вистачає. Якщо чоловік розпячився, то жінка біжить із скаргою найперше до неї, до депутатки* (О. Гончар).

Ще одну групу першого структурно-семантичного типу, значно меншу за обсягом, становлять відперсональні дієслова із словотворчим суфікс **-ствува-**. Цей формант розвинувся внаслідок перерозкладу дієслівних основ на **-ува-**ти, утворених від іменників із суфіксом **-ств-**. Його використовують здебільшого в дієсловах, мотивованих основами іменників — назв осіб іншомовного походження, пор.: *акторствувати*, *браконьєрствувати*, *бузувірствувати*, *дармоїдствувати*, *донкіхотствувати*, *езуїтствувати*, *інтриганствувати*, *лакействувати*, *критиканствувати*, *крутійствувати*, *літераторствувати*, *маклерствувати*, *мародерствувати*, *меценатствувати*, *опікунствувати*, *панікерствувати*, *політиканствувати*, *президентствувати*, *репетиторствувати*, *самодурствувати*, *фарисействувати*, *шефствувати* тощо, напр.: *...вголос промовив [Василь Гук], посмикуючи сивий вус: — Вигнали мене, Яринко, з роботи... Важне цабе спіймав на гарячому. Він тут браконьєрствував...* (О. Бердник); *... репетиторствувала [Дарка] навсібіч, брала переклади, скакала, як і всі ми, по винайнятих хатах, волочачи на горбі родину, дописувала дисертацію...* (О. Забужко). На думку одних мовознавців, дієслівний суфікс **-ствува-** є варіантом суфікса **-ува-** [5: 64], на думку інших — самостійною цілісною морфемою [41: 22], сформованою внаслідок інтерференції морфем [39: 136].

Конкретні словотвірні парадигми відперсональних дієслів із суфіксом **-ствува-** є здебільшого нульовими. Лише в деяких із них є де-

вербати́ви на позначення опредметненої дії (в субстантивній зоні), пор.: *лакействування, фарисействування*, напр.: *...ганебне лакействування перед усіма існуючими владами було відоме Совинському вже й не на кілька днів наперед, а на цілі роки й десятиліття* (П. Загребельний).

Другий структурно-семантичний тип об'єднує відперсональні дієслова зі значенням «зробити (робити) тим, на кого вказує твірна іменникова основа». Багато з них мотивовані іменниками — назвами осіб за етнічною та національною належністю, з якими поєдналися конфікси *з-/с- ... -и-, о- ... -и-, по- ... -и-*, пор.: *знімчити, сполячити, обусурманити, онімечити, ополячити, офранцузити, потурчити*, напр.: *Серце тривожно забилося... Адже ж ще не висохла кров од недавнього бойовища, від недавнього задуму шляхти задавити Січ, а народ **ополячити*** (К. Мотрич); — *Ненко! — вигукнув Младен. — Опам'ятайся! Це не твоя вина, звичайно! Тебе насильно **потурчили**, зробили яничаром...* (В. Малик).

У типовій словотвірній парадигмі цих дієслів послідовно зреалізовано по одному зі словотвірних значень дериватів відповідно субстантивної і вербальної зон. Субстантивну зону репрезентують іменники із суфіксом *-нн-/-енн-* — виразником опредметненої дії, пор.: *знімчення, сполячення, обусурманення, онімчення, ополячення, офранцузження, потурчення*, напр.: *Віра православна далі не може терпіти, щоб її на католицтво обертали. Люди захищатимуться і від того католичення, як і від **потурчення*** (І. Ле). Вербальну зону формують дієслова з постфіксом *-ся*, що виражають словотвірне значення «стати тим, на кого вказує мотивувальна основа», пор.: *обусурманитися, онімечитися, ополячитися, офранцузитися, сполячитися*, напр.: *Горпина з жахом дивилася на Олену. **Обусурманилася** зовсім жінка* (З. Тулуб). У деяких із цих дієслів постфікс *-ся* слугує ще й засобом вираження пасивного стану, тому вони перебувають поза межами словотвірної парадигми.

До другого структурно-семантичного типу належить кілька відперсональних дієслів, утворених за допомогою суфікса *-и-*, пор.: *калічити, сиротити*, напр.: *Цареві князі, і всі сили, І отроки, і весь народ, Замкнувши в городі ківот, У поле вийшли, худосилі, У полі бились, **сиротили** Маленьких діточок своїх* (Т. Шевченко). Наповнення їхніх словотвірних парадигм різне. У вербальній зоні обох дієслів є деривати з префіксами *о-, по-, з-/с-, в-/у-*. Зазвичай ці префікси є виразниками фінитивного значення, яке, по-перше, за умови втрати семантичної різниці між твірним, безпрефіксним словом і похідним, префіксальним, часто є невіддільним від значення доконаного виду, а по-друге, взаємодіючи з твірною основою граничного дієслова, водночас передає результат виконаної дії. Коли ж ідеться про приєднання цих словотвірних засобів до основи неграничного дієслова, як у нашому випадку, то утворений за допомогою них дериват передає одноразовий вияв дії [30: 241], пор.: *окалічити, покалічити, осиротити, посиротити, усиротити*, напр.: — *Грегоре, серце моє! Чи ти з ким бився, чи на тебе напали розбійники? Хто це тебе так **покалічив**? — питаю я в його* (І. Нечуй-Левицький); — *Не*

їхав би, — просила Марія чоловіка. — **Осиротиш** нас. Зосю, проси й ти батька. Не пускай його (В. Кулаковський). Крім того, до вербальної зони словотвірної парадигми дієслова *калічити* входить перфектив з дистрибутивним (розподільним) значенням, утворений за допомогою префікса **пере-**, пор.: *перекалічити*, напр.: — *Г-гах, ви ж, торбешники слобідські!* — він [бандюга] аж давився власною люттю. — *Я вам покажу созу! Всіх перетрошу! Всіх перекалічу!* (О. Гончар).

Лише в словотвірній парадигмі вершинного дієслова *калічити* є субстантивна зона, представлена іменником із суфіксом **-енн-** на позначення опредметненої дії, пор.: *калічення*, напр.: *Убивство людини — це злочин, калічення людини — це злочин. Але розслідування повинне бути правдивим, об'єктивним, щоб не було ніякого ані самосуду, ані чогось подібного* (З газети).

До третього структурно-семантичного типу входять відперсональні дієслова, що виражають значення «перебувати в певних стосунках з тим, хто названий твірною основою». Утворені поєднаннями основи іменників — назв спорідненості та свояцтва — з дієслівними суфіксами **-а-** або **-и-** та постфіксом **-ся**. Майже всі вони мають розмовний характер, пор.: *брататися, женихатися, куматися, панібрататися, родичатися, свататися, своячитися, сестритися*, напр.: *Колись божились [люди] та клялись, братались, сестрились* з мною (Т. Шевченко); *Королі родичаються* для того, щоб народи розділені між собою, могли мати єдину волю і щоб через ці узи ...об'єдналися думи народів (П. Загребельний). Словотвірна активність таких відсубстантивних суфіксально-постфіксальних дієслів є низькою. Лише в словотвірній парадигмі дієслова *женихатися* представлено субстантивну зону, яку формує іменник *женихання* із семантикою «опредметнена дія», і вербальну зону, яку наповнює делімітативне дієслово *поженихатися*, напр.: *Параска корила сина, щоб з голови викинув легковажну думку — тепер не до женихання* (К. Гордієнко); *Не поженихався ні трохи, а сміху з себе наробив* (Г. Квітка-Основ'яненко). У словотвірних парадигмах інших чотирьох дієслів реалізовано словотвірні значення однієї із зон — субстантивної або вербальної. Від дієслів *брататися, родичатися, свататися* утворені іменники із суфіксом **-нн-** на позначення опредметненого стану, пор.: *братання, родичання, сватання*, напр.: *Найбільше з усіх полюбила вона Зою, старшу за себе, але щирю, сердечну до неї... Тепер Степка зверталась до неї не інакше, як «сестричко», і Зоя гордилася цим родичанням* (В. Земляк). Від дієслова *куматися* постав за допомогою префікса **пере-** девербатив *перекуматися* з дистрибутивним значенням, напр.: *Батько любив обдаровувати хрещеників подарунками, грішми, через те, мабуть, і перекумався* чи не з половиною села (М. Ярмолюк). Словотвірні парадигми решти відсубстантивних дієслів на **-а-**ти, **-и-**ти (*панібрататися, своячитися, сестритися*) є нульовими.

Своєрідний підтип третього структурно-семантичного типу відперсональних дієслів формують ті, які передають значення «жити так,

як характерно для особи, названої твірною основою». Вони утворені за допомогою суфікса **-і-**, пор.: *вдовіти, паніти*, напр.: *Він вже давненько удовів* (Марко Вовчок); — *Станьмо ж, Ясю, передніше панами, а потім вже будемо паніти. Поперед неводу не ловім риби!* (І. Нечуй-Левицький). Їхню типову словотвірну парадигму представляє лише вербальна зона, до якої належать префіксальні дієслова зі своєрідним фінитивним (результативним) значенням, пор.: *завдовіти, овдовіти, повдовіти; запаніти, попаніти, спаніти*. Своєрідність цих префіксальних девербативів полягає у видозміні фазового відношення між твірним і похідним дієсловом. Приєднуючись до неграничних дієслів, префікси **за-**, **о-**, **по-**, **з-/с-** експлікують результативний початок стану, вираженого цими дієсловами [30: 219], напр.: *Нудьгує він [Гаврило] серед зимового безділля, років зо три тому повдовів, залишився з мацьонким Васильком* (Р. Іваничук); [Старик 1-й:] *Один [старшина] прокрався, другий запанів, той розпився, той розбестився...* (М. Кропивницький).

До цього ж структурно-семантичного типу входять також суфіксально-постфіксальні дієслова *дитинитися, панитися*, утворені за допомогою суфікса **-и-** та постфікса **-ся**. Їхні словотвірні парадигми є нульовими.

Четвертий структурно-семантичний тип об'єднує відперсональні дієслова, що виражають словотвірне значення «ставати тим, кого називає твірна іменникова основа». Виразником цього словотвірного значення є суфікс **-і-**, пор.: *сиротіти, калічіти*, напр.: — *Тут я родилась, тут я хрестилась, тут сиротіла... тут і вмру, моя дитино* (Марко Вовчок); — *Якщо так приймати до серця всякі нещастя, то взагалі жити не можна. Не тільки краси, а й смислу не побачиш. Кожної секунди вмирають люди на землі. І народжуються. І калічіють* (О. Бердник). Від цих вершинних дієслів за допомогою префіксів **о-**, **по-**, **з-/с-** постали перфективи на позначення результативного стану, що сформували їхню вербальну зону, пор.: *осиротіти, посиротіти, окалічіти, покалічіти, скалічіти*, напр.: *Осиротів [вуйко Свирид] укупі з сестрою Фрасиною, молодшою від нього на чотири роки, ще півпарубком* (М. Сиротюк). *Ніхто не розпитував у нещасного, в який спосіб окалічів так страшенно, одначе його мундир і медаль ... вказували самі, де шукати причини* (О. Кобилянська).

Отже, словотвірна спроможність відперсональних дієслів сучасної української мови загалом є досить обмеженою, що засвідчує структура та наповнення їхніх словотвірних парадигм. Типовою для всіх чотирьох структурно-семантичних типів цих дієслів є двозонна словотвірна парадигма. Субстантивна зона заповнена найпоєднаніше віддієслівними іменниками зі значенням опрідметненої дії, рідше — опрідметненого стану, що дає підстави вважати її словотвірно однотипною. Наповнення ж вербальної зони різних структурно-семантичних типів відперсональних дієслів неоднакове, проте так само однотипне. Спільність словотвірних типів дериватів та обмежене наповнення ними словотвірних парадигм зумовлені структурно-семантичними та лексико-граматичними особливостями відперсональних дієслів.

1. *Бачкур Р.О.* Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Р.О. Бачкур. — Івано-Франківськ, 2004. — 20 с.
2. *Беркешук І.С.* Дериваційний потенціал іменників у сучасній українській мові : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.С. Беркешук. — Івано-Франківськ, 2007. — 20 с.
3. *Валюх З.О.* Словотвірна парадигматика іменника в українській мові : [монографія] / З.О. Валюх — К. ; Полтава : АСМІ, 2005. — 356 с.
4. *Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. — К. : Унів. вид-во «Пулсари», 2004. — 398 с.
5. *Возний Т.М.* Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською / Т.М. Возний. — Львів : Вища школа, 1981. — 187 с.
6. *Волоцкая З.М.* Семантическая классификация и способы образования отыменных глаголов / З.М. Волоцкая // Структурная типология языков. — М. : Наука, 1966. — С. 165 — 180.
7. *Глушук-Олея Г.І.* Семантичні групи відіменникових каузативних дієслів (на матеріалі іспанської мови) / Г.І. Глушук-Олея // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. — 2012. — № 66. — С. 219 — 221.
8. *Городенська К.Г.* Префіксально-суфіксальний словотвір / К.Г. Городенська // Словотвір сучасної української літературної мови. — К. : Наук. думка, 1979. — С. 285 — 313.
9. *Городенська К.Г.* Структура відіменних дієслів // К.Г. Городенська, М.В. Кравченко. Словотвірна структура слова (відіменні деривати). — К. : Наук. думка, 1981. — С. 20 — 108.
10. *Городенська К.Г.* Акцентовані ознаки локативів / К.Г. Городенська // Наук. записки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). — Кіровоград, 2000. — Вип. 23. — С. 130 — 136.
11. *Грещук В.В.* Український відприкметниковий словотвір / В.В. Грещук — Івано-Франківськ : Плай, 1995. — 208 с.
12. *Джочка І.Ф.* Дериваційний потенціал дієслів конкретної фізичної дії з семантикою створення об'єкта : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І.Ф. Джочка. — Івано-Франківськ, 2003. — 20 с.
13. *Зверев А.Д.* Семантика відперсональних дієслів в українській та російській мовах / А.Д. Зверев, О.І. Дашенко // Мовознавство. — 1994. — № 2 — 3. — С. 60 — 64.
14. *Зюзькіна Г.М.* Морфологічні особливості відсубстантивних дієслів іншомовного походження / Г.М. Зюзькіна // Наук. записки Кіровоградського держ. педагогічного університету ім. В. Винниченка. — Серія: Філологічні науки (мовознавство) : у 5-ти частинах. — Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. — С. 233 — 236.
15. *Клименко Н.Ф.* Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові / Н.Ф. Клименко. — К. : Наук. думка, 1984. — 251 с.
16. *Кочерга Г.В.* Мотивація відіменникових дієслів у сучасній українській мові (когнітивно-ономасіологічний аспект) : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г.В. Кочерга. — Черкаси, 2003. — 20 с.
17. *Кушлик О.* Параметри словотвірної парадигми гомональних дієслів-ономатопів в українській мові / Оксана Кушлик // Проблеми гуманітарних наук : Наук. записки Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. — Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2011. — Вип. 28. Філологія. — С. 55 — 72.
18. *Кушлик О.* Вербальна зона словотвірної парадигми предметних дієслів-ономатопів / Оксана Кушлик // Мовознавчий вісник : зб. наук. праць. — Черкаси, 2012. — Вип. 14—15. — С. 159 — 167.
19. *Кушлик О.* Специфіка структури та семантики словотвірних парадигм відприкметникових інхоативних дієслів / Оксана Кушлик // Українська мова. — 2012. — № 4. — С. 56 — 67.
20. *Кушлик О.* Словотвірні параметри есивних дієслів зі значенням фізичного стану суб'єкта / Оксана Кушлик // Наук. вісник Чернівецького нац. ун-ту ім. Юрія Федь-

- ковича : зб. наук. праць. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. — Вип. : 648 — 649. Слов'янська філологія. — С. 288 — 291.
21. *Кушлик О.* Дери́ваційний потенціал відприкметникових каузативних параметричних дієслів / О. Кушлик // *Spheres of Culture* / Ed. by Ihor Nabytovych. — Lublin, 2012. — Vol. 1. — S. 176 — 185.
  22. *Лагута Т.М.* Семантико-типологічна характеристика відсубстантивних дієслів сучасної української мови : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т.М. Лагута. — Х., 2003. — 20 с.
  23. *Микитин О.Д.* Структурно-семантична типологія словотвірних парадигм іменників у сучасній українській мові : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.Д. Микитин. — Івано-Франківськ, 1998. — 20 с.
  24. *Москалюк Н.В.* Англійські віддієслівні іменники і відіменникові дієслова : система і функціонування (на матеріалі газетних текстів) : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н.В. Москалюк. — К., 2010. — 20 с.
  25. *Олексенко В.П.* Словотвірні категорії іменника : [монографія] / В.П. Олексенко. — Херсон : Айлант, 2005. — 336 с.
  26. *Попенко О.М.* Функціонально-семантична категорія інтенсивності дії : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.М. Попенко. — К., 2005. — 20 с.
  27. *Пославська Н.М.* Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н.М. Пославська. — Івано-Франківськ, 2006. — 20 с.
  28. *Сидоренко Т.М.* Семантичні засади виділення дієслів зі значенням кількісної характеристики дії або стану / Т.М. Сидоренко // *Проблеми граматики і лексикології української мови* : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. — К. : НПУ, 2002. — С. 71 — 85.
  29. *Сидоренко Т.М.* Система фазових значень дієслова з префіксом від- (віді-, од-, оді-) / Т.М. Сидоренко // *Наук. записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія : Філологічні науки.* — Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2011. — С. 69 — 71.
  30. *Соколова С.О.* Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові : [монографія] / С.О. Соколова. — К. : Наук. думка, 2003. — 283 с.
  31. *Ступак І.В.* Структурно-семантичні та функціональні характеристики похідних каузативних дієслів у німецькій і українській мовах : [монографія] / І.В. Ступак. — Донецьк : ДонНУ, 2011. — 470 с.
  32. *Топіха В.А.* Множинність словотвірної мотивації дієслів у сучасній українській мові : автореф. дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / В.А. Топіха. — К., 1998. — 17 с.
  33. *Федурко М.Ю.* Морфологія відіменникового словотворення [монографія] / М.Ю. Федурко. — К. ; Дрогобич : Вимір, 2003. — 271 с.
  34. *Чемерис К.Г.* Дієслівні основи іменного походження в українській мові / К.Г. Чемерис // *Мовознавство.* — 1973. — № 6. — С. 26 — 33.
  35. *Шатуновский И.Б.* Денотативные и сигнификативные значения имён лица и отношения мотивации / И.Б. Шатуновский // *Учёные записки Ташкент. пед. ин-та,* 1980. — С. 24 — 33.
  36. *Шерех Ю.* Нарис сучасної української літературної мови. — Мюнхен : Молоде життя, 1951. — 390 с.
  37. *Ширшов И.А.* Множественность словообразовательной мотивации в современном русском языке / И.А. Ширшов. — Ростов-на-Дону : Изд-во Ростов. ун-та, 1981. — 118 с.
  38. *Штанденко У.М.* Відіменний суфіксальний словотвір дієслів у староукраїнській мові XIV—XVIII ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / У.М. Штанденко. — К., 2003. — 20 с.
  39. *Штанденко У.М.* Відіменний суфіксальний словотвір дієслів у староукраїнській мові XIV—XVIII ст. [монографія] / У.М. Штанденко. — К. : Ін-т української мови НАН України, 2008. — 208 с.

40. Юрчук Л.А. Суфіксальний дієслівний словотвір / Л.А. Юрчук // Словотвір сучасної української літературної мови. — К. : Наук. думка, 1979. — С.171 — 210.
41. Юрчук Л.А. Питання суфіксального словотворення дієслів у сучасній українській мові / Л.А. Юрчук. — К.: Вид-во АН УРСР, 1959. — 100 с.
42. Янценецкая М.Н. Семантические вопросы теории словообразования / М.Н. Янценецкая. — Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1979. — 242 с.
43. Ярмоленко Г.А. Віддієслівні іменники української мови в когнітивно- ономасіологічному аспекті : автореф. дис...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г.А. Ярмоленко. — Одеса, 2008. — 20 с.
44. Kushlyk O. Derivation potential of motivated by adjectives verbs of mental state of the subject in the Ukrainian language / Oksana Kushlyk. // Management and Education. Humanities and Social Sciences. Academic Journal. University «Prof. Dr. Assen Zlatarov». — Burgas, 2013. — Vol. IX (4). — P. 71 — 78.

Статтю отримано 03.09.2014.

Oksana Kushlyk
Drohobych

WORD-BUILDING PARADIGMATIC OF PERSONAL-MOTIVATED VERBS IN THE UKRAINIAN LANGUAGE

In the article word-building paradigmatic of personal-motivated verbs is investigated. On the basis of general grammatical meanings of being, action, relation, state four structural-semantic types of these verbs are distinguished, their typical word-building paradigms are established, their structure and zone fillings are characterized, continuum of word-building meanings of verbal derivatives and a set of word-building devices for their realization are determined.

Key words: word-building paradigm, word-building zone, word-building meaning, word-building formant, personal-motivated verb, structural-semantic type, derivate.

Мовна мозаїка

ЖУРНАЛІСТ ПРИ МІКРОФОНІ чи ПЕРЕД МІКРОФОНОМ?

Журналісти громадського радіо почали вживати форму *при мікрофоні*... замість узвичаєної, добре відомої всім *перед мікрофоном*. А чи є підстави для такої заміни? Немає, тому що прийменники *при* і *перед* розрізняються за відтінками свого просторового значення: *при* виражає просторову близькість, його вживають тоді, коли потрібно назвати предмет, місце, простір, поблизу яких щось відбувається чи розташоване (пор.: *Козаче село Глибове при самому Дніпрі*... (Марко Вовчок); *Спершу [вони] стояли на горбі при пологій впадині — спускові до Сиваша* (О. Гончар), *перед* позначає розташування, перебування на деякій відстані з переднього боку чого-небудь, лицьової сторони чогось (пор.: *Перед хатою стоїть старий гіллястий ясен*... (С. Васильченко); *Панночка стоїть перед дзеркалом і вже усе зриває з себе* (Марко Вовчок). Для того щоб слухачі добре чули журналіста, потрібно, аби він говорив прямо в мікрофон, тобто сидів перед ним. Коли ж журналіст сяде з якогось боку мікрофона, то слухачі чутимуть його голос слабкіше або й зовсім не почують. Саме тому так близько перед ротом тримають мікрофон співаки, конферансьє, лектори та ін. Щоправда, тепер мікрофон прикріплюють біля щоки, але все одно ближче до рота. На Українському радіо давно звучить улюблена передача “Театр перед мікрофоном”.

Отже, просторове розташування журналіста щодо мікрофона, яке забезпечує якісне звучання його голосу, точніше виражає українська форма *перед мікрофоном*.

Катерина Городенська